

2011. július 5. kedd
Bírák könyve 15

Dr. Hodossy-Takács Előd

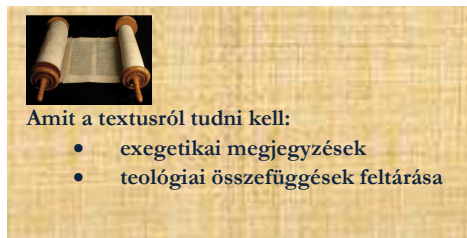

Sámson felgyűjtja a filiszteusok gabonáját

^{15,1}Történt egy idő múlva, búzaaratás idején, hogy meglátogatta Sámson a feleségét, egy kecskegidát hozva magával. Ezt mondta: Be akarok menni a feleségemhez, a szobájába. De az asszony apja nem engedte bemenni. ^{15,2}Ezt mondta az apja: Én már azt gondoltam, hogy végképp meggyűlölted őt, ezért hozzáadtam a vőfélyedhez. De a húga még nála is szebb. Legyen ő a tied helyette! ^{15,3}Sámson azonban ezt mondta nekik: Ez egyszer nem én leszek a hibás, ha rosszat teszek is a filiszteusokkal. ^{15,4}Azzal elment Sámson, fogott háromszáz rókát; csóvákat készített, és farkaikat egymásnak fordítva csóvát tett minden két róka farka közé. ^{15,5}Majd meggyűjtotta a csóvákat, és ráhajtotta a rókákat a filiszteusok lábán álló gabonájára. Így gyűjtötte fel a kékvetet és a lábán álló gabonát, sőt a szőlőket és az olajfás kerteket is. ^{15,6}Ekkor azt kérdezték a filiszteusok: Ki tette ezt? És mondták: Sámson, a timnai ember veje, mivel elvette tőle a feleségét, és a vőfélyhez adta. Felvonultak azért a filiszteusok, és megégették az asszonyt és az apját. ^{15,7}De Sámson azt mondta nekik: Ha ti így tettetek, én meg bosszút állok rajtatok, és csak azután nyugszom meg! ^{15,8}És hatalmas csapásokkal agyba-főbe verte őket. Azután elment, és az étámi sziklahasadékban lakott

Sámson bőstette Lehiben

^{15,9}A filiszteusok felvonultak, tábort ütöttek Júdában, és ellepték Lehit. ^{15,10}A júdabeliek megkérdezték: Miért vonultatok föl ellenünk? Azok így feleltek: Azért vonultunk föl, hogy megkötözzük Sámson, és úgy bánjunk vele, ahogyan ő bánt mívelünk. ^{15,11}Ekkor odament háromezer júdabeli ember az étámi sziklahasadékhoz, és ezt mondták Sámsonnak: Nem tudod, hogy a filiszteusok uralkodnak rajtunk? Miért tetted ezt velünk? De ő így felelt nekik: Ahogyan ők bántak velem, én is úgy bántam velük. ^{15,12}Majd azt mondták neki: Azért jöttünk ide, hogy megkötözzünk, és a filiszteusok kezébe adjunk. Sámson ezt mondta nekik: Esküdjetek meg, hogy nem vertek agyon! ^{15,13}Azok így feleltek neki: Nem! Csak jól megkötözzünk, és a kezükbe adunk, de semmi esetre sem ölünk meg. Azzal megkötözték két új kötéllel, és elvitték a szikláról. ^{15,14}Amikor Lehibe ért, a filiszteusok ujjongva mentek eléje. De megszállta az Úr lelke, és olyaná lettek karján a kötelek, mint a tűz égette lenfonál, úgyhogy a béklyók lemállottak a kezéről. ^{15,15}Talált egy még ki sem száradt szamár-állcsontot, utánanyúlt, felkapta és agyonvert vele ezer embert. ^{15,16}Ezt mondta Sámson: Szamár állcsontjával rakásra vertem őket, szamár állcsontjával agyonvertem ezret! ^{15,17}Amikor ezt elmondta, eldobta kezéből az állcsontot, és elnevezte azt a helyet Állcsont-magaslatnak. ^{15,18}De nagyon megszemjázott, és így kiáltott az Úrhoz: Te ilyen nagy szabadtást vittél végbe szolgálád által, mégis most szomjan kell meghalnom, vagy a körülméletlenek kezébe kell esnem! ^{15,19}Akkor Isten kettéhasította azt a mélyedést, amely Lehiben van, és víz fakadt belőle. Ő pedig ivott, életereje visszatért, és feléledt. Ezért nevezik azt Kiáltó-forrásnak. Ott van Lehiben még ma is. ^{15,20}Sámson húsz esztendeig volt Izráel bírása a filiszteusok idejében.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

15. fejezet – A sértett Sámson bosszúja

Rendkívül fordulatos történetet tartogat a 15. fejezet. Sámson szembesül azzal, hogy feleségéről valóban végképp le kell mondania, majd nem kimondottan állapotbarát módon nagy kárt tesz a filiszteusok vetésében, szőlőiben és olajfáiban. Ezután Sámson és a filiszteusok viszályába Júda is bekapcsolódik, és Sámson újabb hőstettet hajt végre. Ezt követően egy csodálatos vízfakasztási történetet találunk.

1–8. vers: Sámson és a rókák. Apósa – felesége halála

A lakodalom botrányát az após nyilván úgy fogta fel, hogy ezáltal érvénytelen az egész házasság. Meg kell jegyezni, hogy formális válás nem történt ugyan, viszont Sámson nem vette magához feleségét, ami a házasság természetes eleme volt. Így az apa eljárása érthető is, de ezt Sámson nem így gondolja, és a 6.v. szerint a filiszteusok felfogása is ezt erősíti, Sámson jogszerű felesége volt a nő. Nem derül ki, hogy mennyi idő telt el a botrányosra sikerült lakodalom és Sámson visszatérése közt (ez utóbbi búzaaratás idejére esett), de az is lehet, hogy egyszerűen most akarta magához venni a nőt. Nehéz biztosat mondani, de tény, hogy 14,19 szerint haragosan hazatért a felesége nélkül az apja házához – ez nem szokásos, és akár válásként is felfogható tett. Az bizonyos, hogy miután másé lett a nő, korábbi férjéhez nem térhet vissza (5Móz 24,1–4), és egy bibliai párhuzam alapján az ajándékba vitt kecskegida sem lehetett túl hízelgő. A Támár-történet szerint a prostituált szexuális szolgáltatásának ez volt a tarifája (1Móz 38,17). Ennek fényében Sámson visszatérése semmivel sem tünteti fel őt a korábnál kedvezőbb színben, bár mintha ő egyszerűen nyitva hagyott kérdésként kezelné az ügyet, ami apósa értelmezésében egyértelmű válás volt. Az viszont, hogy az após gyakorlatilag azonnal felajánlja kompenzáció gyanánt feleségként az asszony hűgát, egyértelműen jelzi, hogy nem került sor formálisan a válásra. Ez a tisztázatlanság nagy csapást fog hozni a házukra: Sámson bosszújáért apóst hibáztatják, és meggyilkolják őt is, lányát is.

Sámson bosszúja kétszeres. Először az apósa által ejtett sértést, másodszer a gyilkosságot torolja meg. Az első esetben 300 rókát kötöz össze párosával a farkuknál fogva, majd égő csóvát helyezett a csomóba. Van, aki róka helyett sakált fordít, ezek az állatok még a 19. században is elég nagy számban fordultak elő Palesztinában.¹ Szerencsétlen állatok kínjukban nyilván fel-alá rohagáltak, amíg hatalmas területet fel nem égettek. A második esetben Sámson tovább megy: ekkorra már egy kontrollálhatatlan hős, olyan férfi, aki bármikor robbanhat, és bármire képes. Ez válik olyan kellemetlenné, hogy már a júdaiak is megelégedik ámokfutását.

9–17. vers: A júdaiak, Sámson Lehiben

A júdaiak tényként kezelik, elfogadják a filiszteus elnyomást. Meglehetősen apátiába süllyedt társaságnak tűnnek, akikben nem nagyon van remény arra, hogy Isten szabadítót küld hozzájuk. Félelemtől vezetett emberek. A bíra történetek hagyományos koreográfiája szerint ez az a pont, amikor a dánitáknak és Júdának fel kellene sorakozni Sámson mögé, és rábízni magukat a szabadítóra. Ezzel szemben: megkötözve viszik Sámson, és ők adják át a filiszteusoknak. Azt nem tudhatták, hogy Sámson újra megragadja az Úr Lelke! Lehiben történik a fordulat, valószínűleg Betsemes térségében. Itt egy számar állcsontjával vert agyon mintegy ezer embert (a számadattal ismét csak értelmetlen foglalkozni – a lényeg, hogy győzelmet aratott). Tudnunk kell, hogy a számarak állcsontja rendkívül alkalmas, és ebből adódóan elég széles körben használt fegyver volt. A hátsó, sima, fogak nélküli részt (ahol a zabla is felfektethető) ragadták meg a harcosok, esetenként ezt a markolatot még kényelmesebbé is tették – Sámson esetében azt olvassuk, hogy ő egyszerűen felkapta, ami a keze ügyébe akadt. A település nevében egyébként elképzelhető, hogy Sámson tettének emlékét őrzi (*lechy* = állkapocs).

¹ Keil, C.F. – Delitzsch, F.: *Biblical Commentary on the Old Testament* (27 kötetben. Jelen kötet belső borítóján hibásan 4. kötet szerepel, valójában ez a 6. kötet) *Vol. 6.: Joshua, Judges, Ruth*. T. & T. Clark, Edinburgh, 1872. 414

18–20. vers: A szomjazó hős

Az is hozzátartozik a hősi karakterhez, hogy Sámson képes vizet fakasztani a pusztában.² Ennek a jelenetnek az is különlegessége, hogy ezúttal (végre!) Sámson az Úrhoz kiált, ezt legközelebb halála előtt teszi majd meg. Őt ragadja meg időről időre az Úr, nem ő könyörög újra meg újra segítségért.

[20] A szöveg záró verse Sámson biraént írja le, aki húsz éven át működött. Ebből az összefoglaló versből egyes magyarázók arra következtetnek, hogy talán az eredeti Sámson-történet itt ért véget.³ Ezzel a felvetéssel hosszabban nem érdemes foglalkozni, hisz számunkra a szöveg mai, kanonikus, teljes formája az érdekes és magyarázandó.

Prédikációvázlat

Kegyetlen történet ez. Sámson lassan teljesen kontrollálhatatlan, szenvedélyes férfivá válik; először felesége, helyesebben apósa miatt lobban haragra, majd a filiszteus rokonság pusztulását bosszulja meg. Más ez a történet, mint az eddigi bíra-elbeszélések: hihetetlen erős az a személyes érintettség, ami hősünket motiválja. Eddig is magukra vették a bírák népük szenvedését, gondoljunk csak pl. Gedeon kifakadására (6,13), vagy Éhúd gyilkos indulatára. Sámson azonban más: nála mintha ezekben a történetekben a személyes sértettség megelőzné fontosságban népe elnyomását. Ez az ő karakterének a különlegessége. Mi sem mutatja jobban személyes érintettségét, mint az, hogy saját testvérei, a júdaiak sem tekintik őt megmentőjüknek. Inkább haraggal vegyes gyanakvással szemlélik tetteit, nem értik, hogy miért nem veszi tudomásul hozzájuk hasonló beletörődéssel, hogy felettük a filiszteusok uralkodnak és kész. Miért fokozza a feszültséget, miért haragítja őket? Inkább tűrne ő is, ahogy mindenki más!

Nehéz igazságot tenni a személyes érintettség tekintetében. Manapság azt szokták inkább hangoztatni, hogy egy igazi profi képes arra, hogy szétválassza hivatalát és magánéletét. A legtöbb munkaadónál ez egyenesen alkalmazási feltétel! Amikor az ember beáll dolgozni, akkor elvárják tőle, hogy a magánéletét hagyja otthon. Ez az elvárás akkor is él, ha valamennyien tudjuk, hogy néha ez lehetetlen. Ki az az alkalmazott, aki bűbájosan tudna mosolyogni a munkahelyén az ügyfelekre kilenctől négyig, ha közben gyermeke, vagy édesanyja-édesapja betegen fekszik otthon? Persze meg lehet érteni az elvárást: ha az ember elmegy egy étterembe, mondjuk esküvőt ünnepelni, akkor nem a személyzet savanyú ábrázatát akarja nézni, és nyilvánvalóan zavaró, ha egy ügyfélszolgálaton nem figyelnek ránk; arról nem is beszélve, hogy mennyire bosszantó, ha egy munkatárs esetleg hónapokig képtelen normális figyelemmel ellátni munkáját. Mennyivel inkább igaz ez a veszélyes munkahelyen dolgozókra, ahol egyetlen csapattag figyelmetlensége esetleg emberéletekbe kerülhet, tragédiákba torkollhat! Sámson számára a probléma egész egyszerűen nem létezik. Az érzelem embere ő, aki ha haragra gerjed, cselekszik, azonnal és kíméletlenül. Már-már hideg nyugalommal fogdossa össze a rókákat, készíti a csóvákat, kötözi össze őket és eresztí bele a szerencsétlen állatokat a vetésbe, szőlőskertbe, olajligetbe. Egyetlen célja van: minél rövidebb idő alatt minél nagyobb kárt okozni az ellenségnek; mert a filiszteusokra ő nem csak az elnyomás embereiként, hanem személyes ellenségként tekint. A történet folytatásában Sámson már szabályszerűen dühöng: feleségét és apóását, mellest két filiszteust bosszul meg óriási csapásaival. Végletesen felháborították, és fájdalmát kíméletlenül bosszulja meg. Észre kell vennünk, hogy ez alkalommal nem olvassuk a szokásos formulákat: nem hangzik el, hogy megragadta az Úr Lelke, vagy nyugtalanítani kezdte az Úr Lelke. Ez az ügy az ő személyes ügye, az utókor mégis úgy tekintett rá, mint szabadító tetre (ezért jegyezte fel emlékét a Szentírás). Sámson maximálisan azonosult küldetésével – és szemben minden mai elvárással azt kell mondanunk, hogy az ember csak azt tudja teljes szívvel és lélekkel végezni, amivel azonosulni képes. Ha igazán oda-szentelem magam egy ügyre, akkor megszűnik számomra a külvilág! Ezt szeretnék elérni a munkaadók, de ez nem megy parancsra. Ezt csak az élheti át, aki abban a szerencsés helyzetben van, hogy úgy érzi, amit ő végez, az fontos; munkája nem monoton küszködés, hanem feladat, kihívás, küldetés. Nem kell azt gondolni, hogy ez

² Niditch, Susan: *Judges*. OTL Westminster John Knox Press, Louisville, London. 2008. 160.

³ Boling, R.G.: *Judges*. In: Meeks, Wayne A. (gen.ed.): *The HarperCollins Study Bible*. HarperCollins Publishers, NY. 1993. 367-415. 397.

csak a nagy tekintélynek örvendő tudósok, világhírű szakemberek között fordulhat elő. Aki már látott igazán megbízható juhászt, vagy szőlősgazdát, vagy bárkit, aki szakmáját hivatásként gyakorolja, az soha nem felejtí arcvonásait munka közben.

Csak ezek után, Lehiben emelkedik felül Sámson a személyes ügyein. Amikor saját népe szolgáltatta ki őt ellenségeinek, akkor válik a nép szabadítójává. Eddig is okozott károkat a filiszteusoknak, azonban csak a számár állcsontjával küzdő Sámson lett szabadító bírává. Ő maga mondja ki a 18. vers szerint, hogy ezúttal nagy szabadítást vitt végbe Isten szolgája által – ettől kezdve számíthatjuk Sámson a bírák közé.